

PRAPROTI

Kraljica s filigranskim okrasom

PRAPROTI

PRAPROTI SO BILE DOLGO PO KRIVICI POZABLJENE IN ŠE DANDANES NISO DOBILE PRAVEGA MESTA V VRTOVIH IN PARKIH. RES SO TO LE »ZELENE« RASTLINE, BREZ CVETOV. A KO JIH ČLOVEK BOLJE SPOZNAVA, SE NE MORE NAČUDITI, KOLIKO ODENKOV ZELENE OBSTAJA IN KAKO FILIGRANSKO JE NARAVA OBLIKOVALA NJIHOVE LISTE. UPRAVIČENO JIH ZATO IMENUJEJO TUDI KRALJICE SENČE. ZANIMIVE SO SPOMLADI, KO ZAČNEJO ODGANJATI, POLETI OBČUDUJEMO RAZLIČNE OBLIKE LISTOV IN RAZLIČNE ODENKE ZELENE BARVE, JESENI PA SE NEKATERE OBARVAJO LEPO RUMENO.

Praproti so zelo pestra skupina trajnic, razlikujejo pa se predvsem po velikosti, obliki, barvi in teksturi listov. Večinoma so nezahtevne in prilagodljive rastline, ki prenesejo različna rastišča v senci ali polsenci. Najlepše se razraščajo na vrtnih gredah v senci in pod drevesi. Uspevajo tudi na najbolj nenavadnih rastiščih, kot so skalne razpoke na suhozidih in zidovih, ob potokih in ribnikih ali na suhih rastiščih v senci, kjer ponavadi ne obstane nič drugega. Paziti moramo le, da jih vroče opoldansko in zgodnje popoldansko sonce ne obsije, saj jih lahko zažge: listi porjavijo, v najboljšem primeru porumenijo, in nimajo več značilne razkošne zelene barve. Zanimivo, večkrat slišimo, da praproti rastejo v kislih tleh. Vendar je prav nasprotno – najbolj jim ustrezajo bazična, nekatere vrste pa prenesejo tudi kislila, a biti morajo vlažna, odcedna in bogata s hranili. Ko jih

posadimo, potrebujejo nekaj časa, da se vrastejo, potem pa dolgo lepo uspevajo na istem mestu. Razmnožujejo se s trosi, ki se razvijejo na spodnji strani listov. Nekatere vrste rastejo v šopih, ki se vsako leto večajo, vendar ostanejo na enem mestu. Druge se razširjajo s podzemnimi poganjki ali rizomi in te so primerne za prekrivanje večjih površin v senci.

V podnebju celinske Slovenije uspeva več kot deset različnih vrst praproti z veliko sortami. Med najbolj znanimi so:

Adiantum pedatum, **venerini lasci** – nižje rastoča praproť z nežno nacepljenimi svetlo zelenimi listi in bleščočim črnim stebлом. Zraste do 30 cm. Uspeva tudi v suhih, še raje pa v vlažnih tleh. Prenese nizko vrednost pH, tako da jo lahko sadimo v družbo rododendronov, azalej, pierisov in drugih kisloljubnih rastlin.

Asplenium scolopendrium, *sin. Phyllitis scolopendrium*, **jelenov jezik** – je vednozeleno praproť, ki raste tudi v bolj suhih tleh. Opazimo jo lahko celo na suhozidih, kjer požene iz majhne razpoke. Zraste do 50 cm. Listi so dolgi, po obliki spominjajo na jezik in so bleščočo zeleni. Posebno lepa je sorta 'Angustatum', ki se odlikuje po valovitem listnem robu. Jelenov jezik je ena redkih praproti, ki nimajo deljenih listov.

Athyrium filix-femina, **navadna podborka** – raste tudi v malo bolj suhih tleh in je zelo nezahtevna. Ustrezajo ji celo izsušena tla v senci velikih dreves. Mehki suličasti listi so drobno deljeni, blede zelene barve ter suli-

FOTOGRAFIJA NA 36. STRANI: NAVADNA PERUŠA, *MATTEUCIA STRUTHIOPTERIS*, JE ENA IZMED BOLJ CENJENIH PRAPROTI. POKONČNI SVETLO ZELENİ LISTI LEPO PRIDEJO DO VELJAVE V DRUŽBI SIBIRSKÉ PERUNIKE, *IRIS SIBIRICA*, IN ZALEGA KOBULČKA, *ASTRANTIA MAJOR*.

1. JELENOV JEZIK IN PODLESNICA OPAZUJEMO LAHKO RAZLIČNE ODENKE ZELENE TER ZANIMIVE STRUKTURE LISTOV.

2. JAPONSKA PODBORKA, *ATHYRIUM NIPPONICUM 'PICTUM'*, JE PRAPROT S PISANIMI LISTI. TI SO RAHLO VIJOLIČASTE BARVE S SIVIM POPRHOM, KAR JI DAJE ŠE POSEBEN ČAR.

často upognjeni. Zraste do 60 cm. Ker se hitro razširja, je primerna za sajenje na večje površine.

Athyrium nipponicum 'Pictum', **japonska podborka** – je praproť s pisanimi listi. Ti so rahlo vijoličaste barve s sivim poprhom, kar ji daje še poseben čar. Doseže do 60 cm v višino.

Blechnum spicant, **rebrenjača** – je vednozeleno praproť, visoka do 50 cm. Ima zanimivo obliko listov, po kateri se razlikuje od drugih praproti. Listi so suličasti in razmaknjeni. Poleti nastajajo trosi v trosiščih, ki se razvijejo na močno zoženih končnih delih listnih rogljev. Rebrenjača je nezahtevna. Dobro uspeva tudi v kislih tleh.

Dryopteris filix-mas, **navadna glistovnica** – še ena manj občutljiva praproť, saj bo prenesla vse vrste tal, razen močvirja. Primerna je tudi za zelo suha tla. Posebno lepa in zanimiva je spomladi, ko začne odga-

PRAPROTI

njati. Spada med višje praproti, saj zraste do 1,2 metra.

Matteucia struthiopteris, **navadna peruša** – ena izmed lepših praproti za vlažna, celo rahlo močvirnata območja. Zavarovana mora biti pred ostrimi vetrovi in soncem. Pokončno deljeni listi so lijasto razvrščeni. Zunanji so svetlo zeleni in obdajajo v sredini rastoče rjave liste. Doseže do metra viši-

3. **PODLESNICA, POLYSTICHUM SP., V DRUŽBI RUŠNATE MASNICE, DECHAMPsia SP. TO JE ZELO NEZAHTEVNA KOMBINACIJA, SAJ OBE RASTLINI USPEVATA TAKO NA SUHEM KAKOR V BOLJ VLAŽNIH TLEH.**

4. **VENERINI LASCI, ADIANTUM PEDATUM, SE ODLIKUJEJO PO NEŽNO NACEPLJENIH SVETLO ZELENIH LISTIH IN PO BLEŠČEČEM ČRNEM STEBLU. NA FOTOGRAFIJI V DRUŽBI SIBIRSKPE RUNIKE.**

5. **REBRENJAČA, BLECHNUM SP., JE NIŽE RASTOČA VEDNOZELENA PRAPROT, KI JI USTREZAJO TUDI SUHA RASTIŠČA.**

6. IN 7. **HOSTE SO DOBRODOŠLE SPREMLJEVALKE PRAPROTI, KI OB NJIH ŠE BOLJ PRITEGNEJO POZORNOST Z NEŽNO NACEPLJENIMI LISTI.**

8. **PRAPROTI USPEVAJO TUDI V SKALNIH RAZPOKAH OB VODI.**

9. **PERUŠA JE POSEBNO LEPA SPOMLADI, KO SO MLADI LISTI ZVITI V TULEC IN SE POČASI RAZPIRAJO.**

V Angliji je sredi 19. stoletja izšla prva knjiga o praproti in povzročila pravo navdušenje nad tem rastlinami. Prej so jih gojili le redki izbranci, saj je veljalo splošno prepričanje, da so praproti neprezimne rastline, in tako so imeli dostop do njih le redki, ki so jih lahko prezimovali na toplem. Verjetno je šlo za gojenje drevesastih praproti, kot je *Dicksonia antarctica*, ki izvira z Nove Zelandije in ni prezimno trdna. V prvi knjigi pa so bile opisane tudi druge vrste, ki zimo preživijo na prostem. Tako so jih začeli saditi po vrtovih, vzporedno s tem pa se je razširila moda upodabljanja listov praproti na keramiki, porcelanu, zavesah in tudi na vrtnem pohištvu.

ne. Lepa je od zgodnje pomladi, ko začne odganjati, do pozne jeseni, ko se njeni listi obarvajo, najprej rumeno in nato rjavo, preden se posušijo. Posebno zanimiva je pomladi, ko so mladi listi zviti v tulec in se pozneje počasi odvijajo. Zraste do 80 cm v višino.

Osmunda regalis, **kraljeva praprot** – odlikuje se po rjasto rjavih skupinah trosovnikov, ki se poleti razvijajo na koncu višjih listov. Listi so eliptični in globoko deljeni. Tudi pri kraljevi praproti so spomladi rahlo rožnate barve. Visoka je do 1,5 metra. Raste počasi in se lepo razvija le v dovolj vlažnih in s hranili bogatih tleh. Jeseni se privlačno obarva, vendar nežne liste uniči že prva jesenska zmrzal. Sorta 'Purpurascens' ima rdečkasto obarvane liste.

Polystichum setiferum, **luskastodlakava podlesnica** – ima mehke in zelo deljene liste, ki so razprostrto razraščeni. Ko so mladi listi še polžasto zviti, so poraščeni z belimi luskami. Zraste do 60 cm. Sadimo jo lahko kot podrast velikih dreves.

Praproti so lepe v družbi host (*Hosta sp.*), jegličev (*Primula sp.*), vrtnih kresnic (*Astilbe sp.*), rdečelistnih iskrivk (*Heuchera sp.*), vednozelenih šašev (*Carex sp.*), kavkaške spominčice (*Brunnera macrophylla*), orlic (*Aquilegia sp.*), preobjed (*Aconitum sp.*), zalih kobulčkov (*Astrantia sp.*) in maslenic (*Hemerocallis sp.*). Uporabljamo jih tudi za rezano cvetje, saj so listi nekaterih vrst nepogrešljivi v svežih poletnih šopkih.

**BESEDILO IN FOTOGRAFIJE
BERNARDA STRGAR**

